

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
Г.С.СКОВОРОДИ

Кафедра здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

ОСНОВИ ЛЯЛЬКОТЕРАПІЇ: ПРАКТИКУМ

Харків – 2022

УДК 37.013 : 688.721] (07)
К 14

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 13 від 14.12.2021 р.

Рецензенти:

Демченко Ірина Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування (м. Київ)

Чеботова Яна Валентинівна, кандидат психологічних наук, доцент, арт-терапевт, доцент кафедри дизайну Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

Казачінер О.С., Бойчук Ю.Д. Основи лялькотерапії. Практикум для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальностями 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 016 «Спеціальна освіта», для вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкових класів, фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти. – Харків, 2022. – 36 с.

Основи лялькотерапії. Практикум призначено для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальностями 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 016 «Спеціальна освіта», для вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкових класів, фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти з метою особистого використання, для тих, хто цікавиться лялькотерапією як одним із видів арт-терапії, застосовує її на практиці у роботі з дітьми різного віку.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди

ЗМІСТ

Тема 1. Суть та зміст лялькотерапії

Тема 2. Види ляльок, які використовуються у практиці лялькотерапії

Тема 3. Застосування ляльок-«моральних путівників» для формування життєвої компетентності дитини

Тема 4. «Інклюзивні» ляльки: за і проти

Цікавинки у світі ляльок

Література

ТЕМА 1. СУТЬ ТА ЗМІСТ ЛЯЛЬКОТЕРАПІЇ

1. Заповніть пропуски у реченнях:

Лялькотерапія – це розділ _____, що використовує в якості основного прийому _____ впливу ляльку як проміжний об'єкт взаємодії _____ і дорослого.

Лялькотерапія – метод, заснований на процесах ідентифікації _____ з улюбленим героєм казки, з улюбленою іграшкою.

Лялькотерапія дозволяє об'єднати інтереси дитини і корекційні завдання психолога, дає можливість природного і _____ втручання дорослого в психіку дитини з метою її корекції або _____. Використовується цей метод в цілях профілактики _____ поведінки. Корекція протестної, опозиційної, демонстративної поведінки досягається шляхом _____ на ляльках у парі з батьками або однолітками типових конфліктних ситуацій, взятих із _____ дитини.

_____ батьківських установок, уявлень, сенситивності по відношенню до дитини є одним з корекційних завдань лялькотерапії і реалізується у спільній діяльності. Специфічні особливості лялькотерапії дають багатий діагностичний матеріал і допомагають батькам побачити _____ в дитині, отримати інформацію про _____ з нею, про _____ свого виховання.

2. Ознайомтеся з інформацією про історію виникнення лялькотерапії.

Витоки лялькотерапії можна знайти в психодрамі Морено. У 1940 році Якоб Леві Морено заснував в США Інститут соціометрії і психодрами. Він вирішив відтворювати в умовах клініки ті самі ситуації, які найбільш травмували його пацієнтів, і для цього створив спеціальний лікувальний театр, який назвав психодрамою. Лікарі разом із хворими та їхніми родичами писали досить прості сценарії і спільними зусиллями ставили спектакль. Глядацька зала теж складалася з хворих, родичів та лікувального персоналу. Лялькотерапія популярна як в закордонній (Ф.Зімбардо), так і у вітчизняній практиці корекційної роботи (А. І. Захаров, А.Співаковська).

3. Установіть відповідність між функцією лялькотерапії та її змістом.

Функція	Зміст
1. комунікативна	А) встановлення емоційного контакту, об'єднання дітей у колектив
2. релаксаційна	Б) розвиток психічних процесів (пам'яті, уваги, сприйняття), моторики
3. виховна	В) збагачення інформацією про навколишній світ
4. розвивальна	Г) психокорекція прояв особистості в ігрових моделях життєвих ситуацій
5. навчальна	Д) зняття емоційної напруги

Відповідь: _____

4. Пронумеруйте правильну послідовність процедури проведення лялькотерапії:

- у процесі програвання сюжету терапевт втручається тільки в разі необхідності або на прохання дитини
- терапевт відмічає, яких ляльок дитина обирає, а яких – ні
- терапевт пропонує ознайомитися з ляльками
- по закінченні гри терапевт розмовляє з лялькою: задає знову питання відкритого типу про думки, почуття, дії ляльки, а потім поступово й непомітно переносить свої питання та інтерпретацію безпосередньо на дитину
- терапевт вступає у гру та просить дитину ознайомити його з ляльками, допомагає їй описувати ляльок за допомогою відкритих запитань

○ терапевт пропонує обрати ляльок, за допомогою яких дитина хотіла б розповісти яку-небудь історію (або конкретно про тих людей, яких знає дитина, або про ситуації)

5. Напишіть, яку назву має кожний із трьох напрямів лялькотерапії, які актуальні для становлення особистості дитини:

Напрямок застосовують у роботі з хворими дітьми в умовах їх тимчасового перебування важкому стані в лікарні

Напрямок необхідний для роботи з дітьми, які потребують посиленої уваги (лялька як засіб психокорекційної діяльності та реалізації

соціально-навчальних проєктів)

Напрямок прогнозує використання лялькотерапії в загальних освітніх закладах, у ході окремих навчальних програм

(музичне виховання, заняття з розвитку мовлення, природничі дисципліни тощо)

навчально-виховний
 терапевтично-стабілізаційний
 психокорекційний

6. Для подолання яких проблем дитини доцільним є використання лялькотерапії?

ТЕМА 2. ВИДИ ЛЯЛЬОК, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ПРАКТИЦІ ЛЯЛЬКОТЕРАПІЇ

1. Запишіть назву ляльки, користуючись її зображенням

[Empty rectangular box]

[Empty rectangular box]

[Empty rectangular box]

[Empty rectangular box]

2. Запишіть назву ляльки, користуючись її призначенням

тип ляльки, що дає змогу вдосконалювати тонку моторику руки, загальну координацію рухів

рекомендовані для використання в дитячих лялькових театрах, під час інсценування казок тощо. Зручність такої ляльки дає змогу нахилити її голову, «говорити» за неї, відкривати й закривати їй ротик, а також рухати її ручками-ніжками

ляльки, які застосовують для роботи з дітьми, у яких відчутні проблеми в спілкуванні, поведінці, а також з особами, які мають порушення образу «Я». Зазначений вид ляльок вирізняється тим, що має змінний набір виразів обличчя, які передають різний емоційний стан

інструмент логопедичних занять, що полегшує процес комунікації вчителя-логопеда з учнем, використовуваний для комплексного розв'язання логокорекційних, психокорекційних і загальнорозвивальних завдань

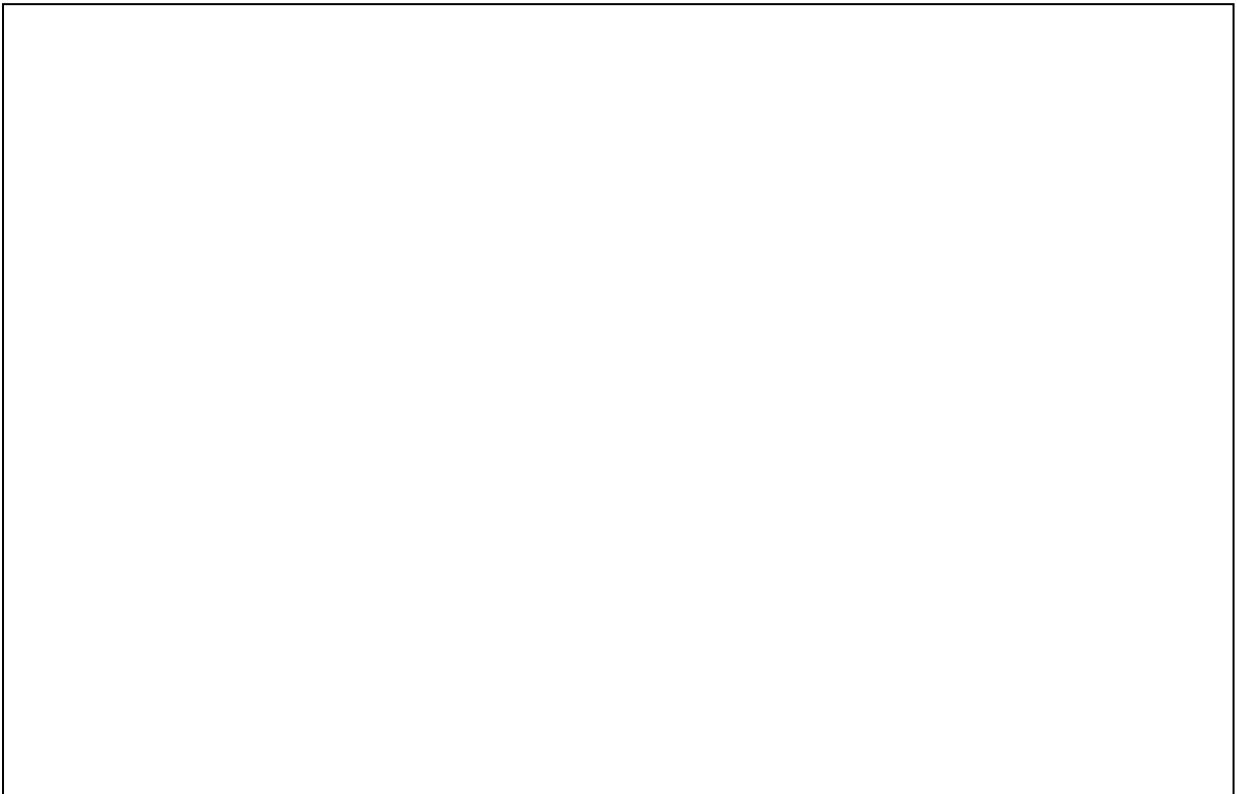
реалізують психологічний ефект, за якого неконтактна, сором'язлива, нерішуча дитина, тримаючи ляльку в руках, розглядає її, однак, як відокремлену від себе. Такий прийом допомагає активно долучатися до ігрової діяльності, розкривати свої найбільш потаємні почуття за принципом «це не я, а лялька»

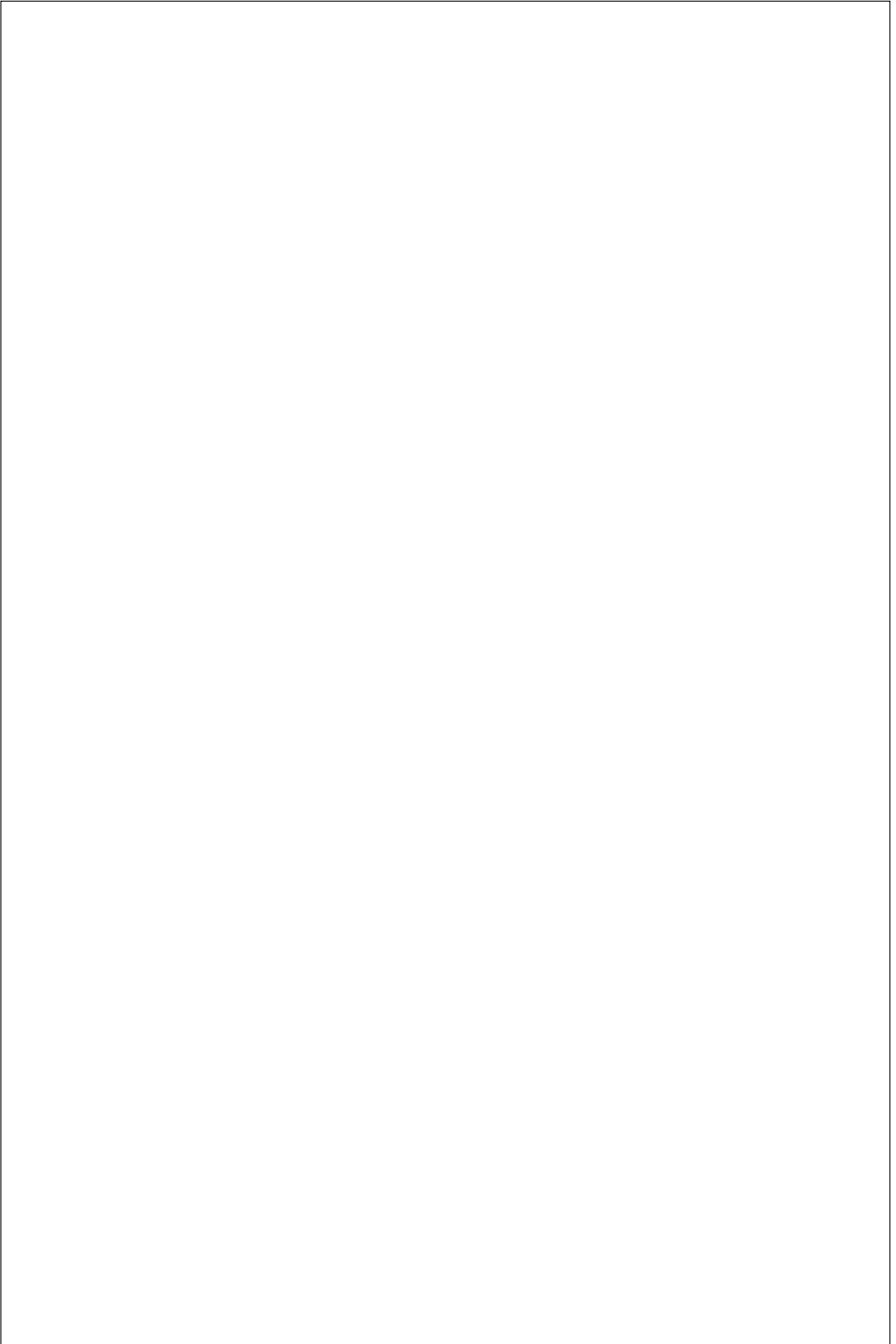
призначення таких ляльок – привернення уваги, створення гарного настрою, дарування усмішки, супровід під час свят та інших розважальних заходів

5. Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням логопедичної ляльки. Заняття має бути спрямовано на формування або корекцію звуковимови того чи іншого звуку (за вибором)

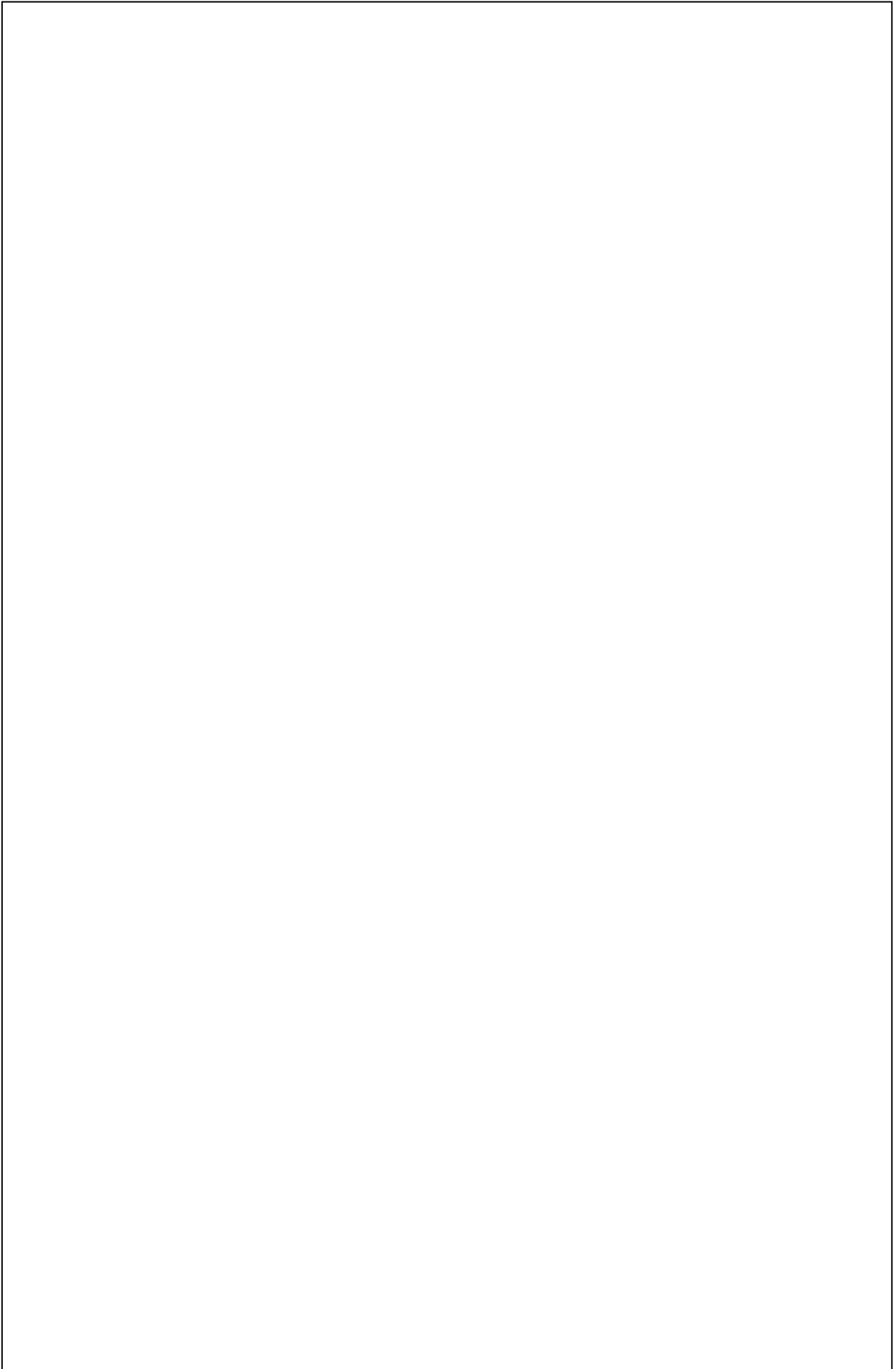
6. Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням ляльки-маріонетки. Заняття має бути спрямовано на навчання дитини відповідати за дії ляльки, за її життя.

7. Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням пальчикових ляльок. Заняття має бути спрямовано на подолання сором'язливості або на розвиток дрібної моторики (за вибором).

8. Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням ляльки, яку дитина може одягти на руку (лялька-петрушка, лялька-бібабо). Заняття має бути спрямовано на допомогу дитині навчитися виражати власні емоції, на розвиток її емоційної сфери.

ТЕМА 3. ЗАСТОСУВАННЯ ЛЯЛЬОК-«МОРАЛЬНИХ ПУТІВНИКІВ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ

1. Ознайомтеся з історією виникнення методики «Лялька як персона»

Методику «Лялька як персона» впровадив Усеукраїнський Фонд «Крок за кроком» за підтримкою Фонду Чарльза Стюарта та Фонду «Інститут відкритого суспільства»: педагогічний підхід для соціального і психологічного розвитку дитини» покликаний навчати дітей: позитивно сприймати себе в різних ситуаціях; шанувати свою родину та родини інших; співчувати, чути інших і вчитися одне в одного; стояти за себе в ситуаціях несправедливості й упередження; переносити навички спілкування з лялькою на реальні життєві ляльок-дівчаток, так і хлопчиків, дати їм імена. В Україні ця методика була вперше представлена на початку 2016 року.

Вихователь є посередником між ляльками й дітьми і виконує роль «технічного помічника». Зокрема «озвучує» цих чарівних персонажів, а також узагальнено передає їм висловлювання дітей.

Заповніть пропуски у реченнях.

Ляльки-«моральні путівники» передусім мають бути реалістичними, схожими на_____. Можна використовувати як мають бути виразними й привабливими, вбрання – різної кольорової гами й відповідне до пори року. Частина тіла ляльок мають бути_____: так вона може «сісти», «прийшовши» до дітей в групу. Ляльки не перебувають в груповій кімнаті_____, оскільки їх місія – систематично приходити до дітей. Частоту візитів можна регулювати залежно від_____, яку прагнемо реалізувати, і виховної ситуації морального змісту.

Лялька «приходить» до дітей у групу 1-2 рази на_____. Однак, якщо з кимось із дошкільників трапиться якась морально неприємна пригода, то лялька «відвідує» дітей_____.

Дорослий наділяє ляльку «_____»: вона «знає» про все, що відбувається з дітьми, «бачить», як «живе» група. На допомогу їй використовуємо_____, _____, з якими обізнані діти, зокрема програми Skype, Viber тощо. За їх допомогою ляльки «довідується» про _____, у які потрапляють діти.

Лялька-персона – це не іграшка для дітей, а_____для педагога. Методика пропонує перетворити ляльок на «_____» і через ляльок будувати діалог з дітьми. Лялька на вухо вихователю

розповідає свою історію, ставить _____, а він транслює її думки дітям.

Використання цієї методики дає можливість знаходити вихід з _____ ситуацій і отримувати шляхи вирішення дитячих проблем, формує критичність і самостійність _____. Ляльки та їх історії навчають _____ і допомагають зрозуміти, що прізвиська, дражніння, виключення дитини з гри, несправедливе поводження з однолітками завдають дітям такого ж _____, як і інші агресивні фізичні дії.

Запишіть основні принципи використання ляльок під час морального виховання

Ляльки люблять усіх дітей групи однаково. Вони є «путівниками» як для тих дітей, які вкрай рідко порушують встановлені моральні норми, так і для тих, хто робить це часто.

Ляльки радіють добрим словам і журяться через поведінку дітей, яка їх засмутила. При цьому позиція ляльок така: вони не сварять дітей, а наголошують, що дуже занепокоїлися, оскільки хороша дитина (вказують, хто конкретно) скоїла недобрий учинок.

Ляльки-«моральні путівники» комунікують як з усіма дітьми під час спільної діяльності, так і звертаються до конкретної дитини під час індивідуальних занять.

Ляльки можуть приносити дітям подарунки: нові ігри, книжки, атрибути для театральних чи сюжетно-рольових ігор, картки із зображенням моральних ситуацій тощо.

Лялька обов'язково прослуховує «звіт» дітей про те, що з ними відбувалося за час її відсутності. Це вона робить не тому, що не знає, адже вона «все бачить», а тому, що хоче почути, як про це розповідатимуть самі діти. Можливо, хтось поділиться «по секрету» тим, що хвилює найбільше.

Яку ляльку-«морального путівника» Ви б запропонували обрати для використання під час обговорення таких тем:

«Іграшки – свої та чужі»

«Образа»

«Подружка захворіла»

«Я не така / такий, як інші»

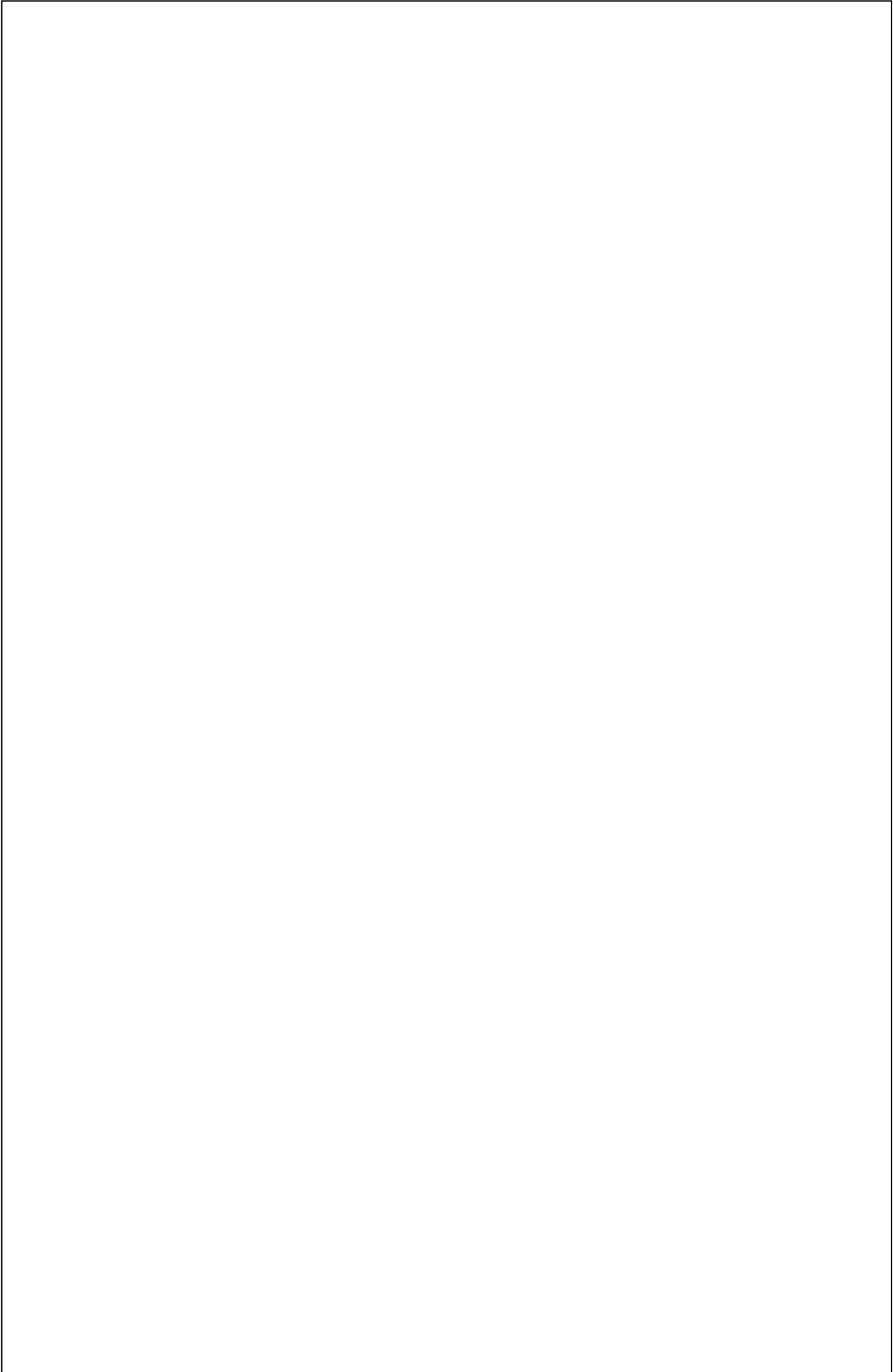

Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням ляльки-«морального путівника» Лікаря Айболітя. Тема: виховання бажання дітей дотримуватися здорового способу життя, робити ранкову гімнастику, профілактика застудних хвороб.

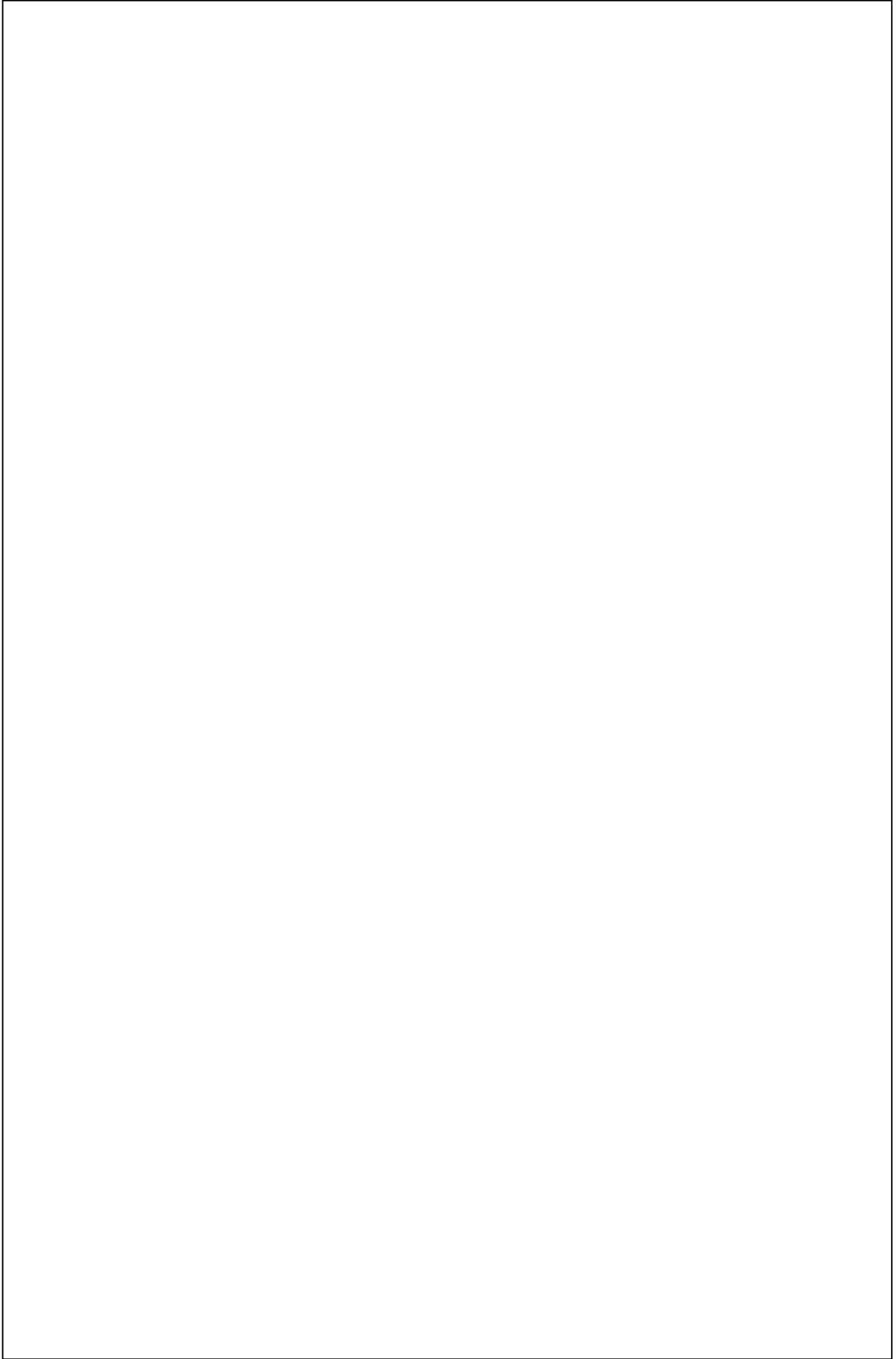

Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням ляльок-«моральних півників» Бруднулі та Мийдодіра. Тема: виховання бажання дітей умиватися та слідкувати за чистотою тіла.

Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням ляльки-«морального путівника» за власним вибором. Героя казки («морального путівника») і тему заняття оберіть самостійно.

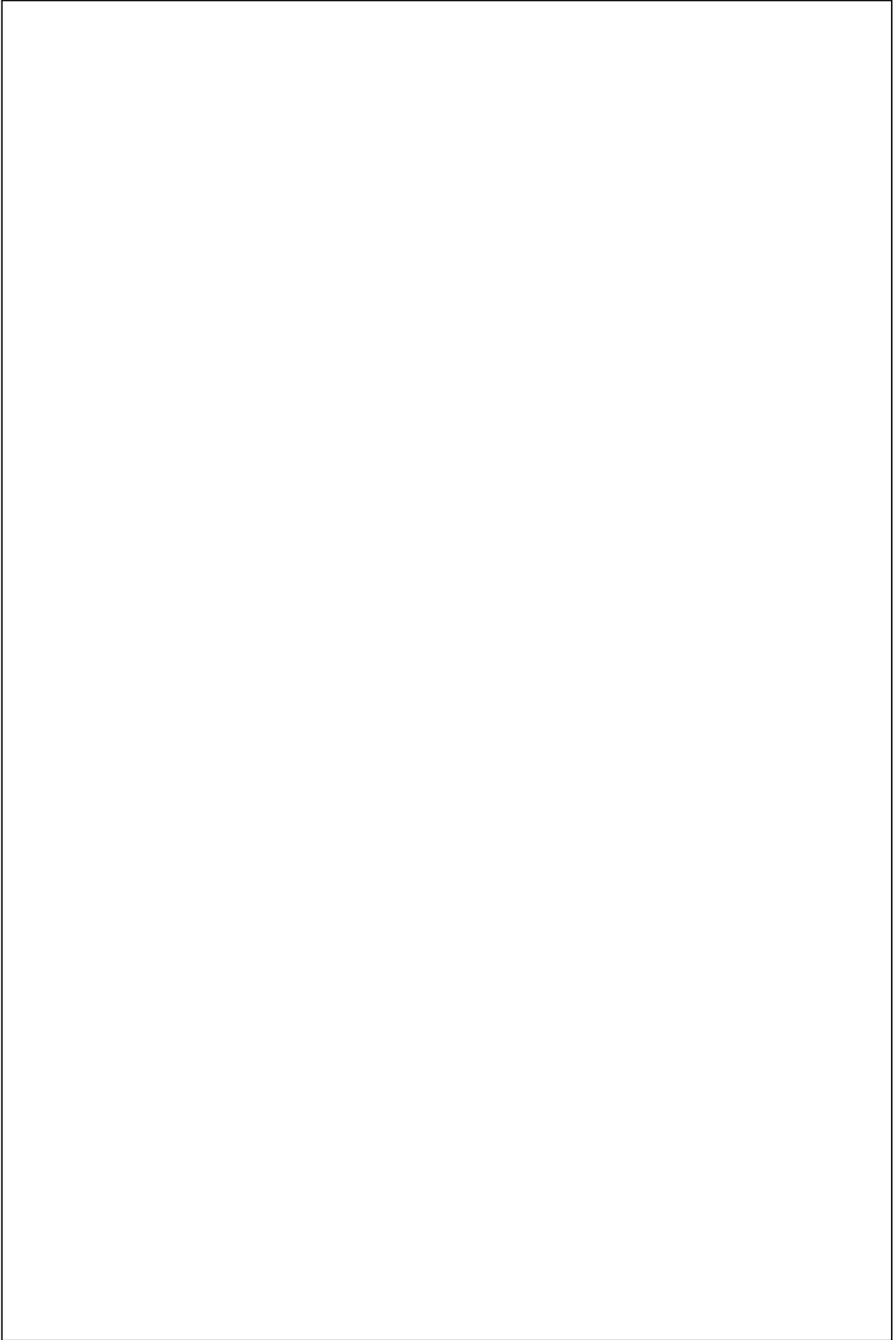

ТЕМА 4. «ІНКЛЮЗИВНІ» ЛЯЛЬКИ: ЗА І ПРОТИ

1. Подивіться фото деяких «інклюзивних» ляльок, які існують у світі. У чому полягає специфіка їх використання у корекційно-педагогічній практиці?

4. Розробіть фрагмент корекційного заняття з використанням «інклюзивної» ляльки. Заняття має бути спрямовано на формування позитивних рис характеру дитини, її бажання піклуватися, турбуватися про того, хто цього потребує. Зверніть увагу: поряд із «інклюзивною» мають застосовуватися і звичайні ляльки.

ЦІКАВИНКИ У СВІТІ ЛЯЛЬОК

На честь науковиць, які борються з COVID-19, створили колекцію ляльок Barbie

Професорка Сара Гілберт. Саме вона розробила вакцину AstraZeneca від коронавірусу. Ця вакцина застосовується по всьому світу, зокрема, й в Україні.

Професорка сподівається, що її приклад надихне на кар'єру в науці всіх, хто хоче допомагати світу

Кірбі Уайт – розробниця багаторазового хірургічного халата з пластику, який можна прати.

Жаклін Гус де Хесус – біомедична дослідниця, яка працює з бразильським штамом COVID-19.

Емі О'Салліван – медсестра, яка лікувала першого пацієнта з COVID-19 у Брукліні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бегас Л. Використання логопедичної ляльки під час ігрових занять з дітьми із розладами мовлення. URL: <http://dspace.udpu.edu.ua:8080/jspui/handle/6789/8718>
2. Бойчук Ю. Д., Казачінер О. С. Лялькотерапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Педагогіка та психологія, 2020, №. 61, с. 10-18.
3. Використання лялькотерапії для розвитку дошкільників із вадами мовлення та для гармонізації сімейних стосунків. URL: <http://snvk10.in.ua/list/storinka-logopeda/32-vikoristannya-lyalkoterapii-dlya-rozvitku-doshkilnikiv-iz-vadami-movlennya-ta-dlya-garmonizacii-simeynih-stosunkiv.html>
4. Вознесенська О. Лялькотерапія: особливості та ризики використання ляльки в терапії. Простір арт-терапії: зб. наук. праць. 2018. Вип. 1 (23). С. 12–25.
5. Гром М. Застосування методу лялькотерапії у гармонізації сімейних стосунків. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/842>
6. Калініна Л. А. Використання лялькотерапії як напрямку корекційної педагогіки у роботі з дітьми з особливими потребами. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. 2008. № 5 (7). URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/510>
7. Куклотерапия как средство развития речевой активности дошкольников. URL: <https://pedsovet.org/publikatsii/doshkolnoe-obrazovanie/kukloterapiya-kak-sredstvo-razvitiya-rechevoy-aktivnosti-doshkolnikov>
8. Лохвицька Л. МІМІ (метод інтегрованої ігрової моральної інклюзії) у моральному вихованні дошкільників: використання ляльок-«моральних путівників». URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/8989898989/1620/%D0%9B%D0%BE%D1%85%D0%B2%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9B.%D0%92.%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%206.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Лялькотерапія. URL: <https://studfile.net/preview/5601417/page:7/>
10. Лялькотерапія як зона ігрової корекції. URL: https://studopedia.su/16_189031_lyalkoterapiya-yak-zona-igrovoyi-korektsiyi.html
11. Рібцун Ю. В. Логопедична лялька як важлива складова ігор-занять у спеціальному ДНЗ компенсуючого типу. Дефектологія. 2012. № 4. С. 20–25.
12. Татаринцева А. Ю. Детские страхи: куклотерапия в помощь детям. СПб.: Речь, 2007. 218 с.
13. Федій О. А. Лялькотерапія у професійній діяльності педагога. Постметодика. 2009. № 1. С. 46–50.
14. Федій О. Зарубіжний досвід використання лялькотерапії у роботі з дітьми дошкільного віку. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди»: наук.-теор. зб. Переяслав-Хмельницький, 2008. Вип. 14. С. 312–316.
15. Хлопоніна Н. Є. Лялькотерапія як метод психологічної корекції. Науковий часопис. Корекційна педагогіка. НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23223/1/Khloponina.pdf>
16. Чебанян Г. Г., Красикова А. Р. Куклотерапия в коррекционной и лечебной педагогике. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Коллективная монография / под общ. ред. М. А. Поваляевой. Ростов н/Д.: Феникс, 2002.